

А. І. Мярковський

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Розглянуто питання формування й реалізації стратегії розвитку системи управління державними фінансами України. Висвітлено особливості розвитку державних фінансів у зарубіжних країнах у посткризовий період та заходи забезпечення їх стабілізації. Визначено підходи до формування в Україні якісно нового рівня управління державними фінансами з урахуванням досвіду країн — членів ЄС та особливостей розвитку нашої країни.

Issue of formation and implementation of the development strategy of the public finance management system in Ukraine is analyzed. Specific features of public finance development in foreign countries in the post-crisis period and measures to ensure its stability are disclosed. Approaches to the formation of a new, better level of the public finance management in Ukraine considering the experience of the EU Member States and the peculiarities of the development of our country are defined.

Ключові слова: державні фінанси, стійкість державних фінансів, фінансова консолідація, прозорість державних фінансів, середньострокове бюджетне планування.

Державний сектор відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку України та становить 37 % ВВП. При цьому особливого значення набувають державні фінанси. Адже від стану фінансової системи значною мірою залежать фінансова стабільність країни, інвестиційний клімат як у країні загалом, так і в окремих регіонах, конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, стимулювання перетворень у стратегічних галузях, можливості модернізації, технічного переоснащення, перепрофілювання діючих та відкриття нових підприємств [1]. Реформування державних фінансів здійснюється в рамках виконання Програми економічних реформ на 2010—2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [2].

Протягом 2010—2012 рр. в управлінні державними фінансами України було досягнуто певних позитивних результатів: поліпшено показники фінансової діяльності державних цільових фондів; зміцнено ресурсну базу державних фінансових і нефінансових корпорацій; забезпечено позитивну динаміку показників державного бюджету.

Протягом 2010—2012 рр. спостерігалось уповільнення темпів економічного зростання серед країн — членів ОЕСР. Якщо у 2010 р. темпи приросту ВВП загалом по ОЕСР становили 3,0 %, то в 2011 р. — 1,9 %, а у 2012 р. — 1,4 %. Упродовж останнього року в стані рецесії перебували 15 країн Єврозони, економічний спад у них становив 0,5 %. Найбільше зменшення ВВП з-поміж країн Єврозони спостерігалось в Греції (–6,4 %), Португалії (–3,2 %), Італії (–2,4 %), Словенії (–2,3 %), Іспанії (–1,4 %) [3]. Зниження показників розвитку економіки тривало й протягом першої половини 2013 р. Так, у Іспанії

ВВП у II кв. зменшився порівняно з I кв. на 0,1 %, в Італії й Нідерландах — на 0,2 %, у Словенії — на 0,3 % [4].

Заходи фіскальної консолідації сприяли скороченню частки дефіциту сектору загального державного управління (СЗДУ) країн ОЕСР у ВВП із $-7,7$ % у 2010 р. до $-5,7$ % у 2012 р. Хоча зниження рівня дефіциту цього сектору спостерігалось в усіх країнах ОЕСР, цей показник залишається значним у Іспанії ($-10,6$ %), Греції ($-10,0$ %), Японії ($-9,9$ %), США ($-8,7$ %), Ірландії ($-7,5$ %), Великобританії ($-6,5$ %), Франції ($-4,9$ %) [3].

Слід зазначити, що в Євросоюзі протягом останніх років спостерігалось погіршення стану державних фінансів та показників їхньої стійкості (унаслідок накопичення великих обсягів державного боргу, зростання ризиків фінансування соціальних програм, ускладнення фінансового стану державних корпорацій). Надмірний рівень бюджетного дефіциту та боргового навантаження зумовлює зростання процентних ставок, пригнічення інвестиційної активності та порушення макроекономічної стабільності [5, с. 18—20]. Коригування накопичених внутрішніх і зовнішніх дисбалансів, як очікується, може виявитися процесом формування нового економічного ландшафту протягом декількох років [6, с. 2].

Єврокомісія розглядає стійкість публічних фінансів як здатність уряду забезпечити фінансування поточного боргу та очікуваних майбутніх витрат. На думку її експертів, концепція стійкості публічних фінансів включає поряд із фіскальним цілу групу альтернативних теоретичних і практичних підходів. Передусім ця концепція передбачає такий рівень загального державного боргу, за яким процентні платежі не досягають величини, котру не можна сплатити. Таким чином, стійкість публічних фінансів відображає здатність уряду обслуговувати суверенні боргові зобов'язання за рахунок поточних або майбутніх доходів (майбутніх профіцитів бюджету) [7, с. 1].

Фінансова позиція країни не є стійкою, якщо бюджетних надходжень не достатньо для фінансування поточних витрат і обслуговування державного боргу. Навіть якщо уряд зможе зменшити борг до початкового рівня, не виключено, що у певний момент такий борг сягне розміру, за котрого економічні агенти розглядатимуть його як небезпечний для подальшої купівлі боргових цінних паперів уряду. Зростання боргу зазвичай супроводжується погіршенням ключових макроекономічних показників у середньостроковій перспективі (зниженням темпів економічного зростання, підвищенням темпів інфляції, зменшенням резервів тощо) [8].

З метою посилення упереджувальної (превентивної) й коригувальної функцій у листопаді 2011 р. Регламентом Європейського Парламенту й Ради № 1175/2011 внесено зміни до Пакту стабільності та зростання. Вони спрямовані на посилення координації економічної й фіскальної політик країн — членів ЄС шляхом оцінки та моніторингу національних програм стабільності й конвергенції з боку Ради та Єврокомісії, щоби попередити виникнення

надмірного дефіциту бюджету загального уряду задля підтримання в межах ЄС зростання та зайнятості [9]. Кожна країна-член повинна визначити середньострокові цілі для бюджетної позиції (в межах країн єврозони від -1% ВВП до профіциту циклічно скоригованого бюджету загального уряду). Країнам із рівнем боргу, значно нижчим за 60% ВВП, дозволено досягати структурного дефіциту в межах 1% ВВП.

Середньострокові бюджетні цілі мають переглядатися кожні три роки з урахуванням впливу структурних реформ на стійкість державних фінансів. Такі цілі повинні бути включені до середньострокових бюджетних обмежень відповідно до глави IV Директиви Ради 2011/85/ЄС від 08.11.2011. Програми стабільності та конвергенції мають базуватися на найімовірнішому макрофіскальному сценарії або на найобережнішому (найменш витратному) сценарії розвитку з урахуванням останніх оновлених прогнозів Єврокомісії.

Відповідно до Регламенту Ради № 1177/2011 від 08.11.2011, впроваджено нові правові норми щодо прискорення виконання встановлених процедур в умовах надмірного дефіциту загального уряду [10]. Зокрема, збільшено роль Ради та Єврокомісії в нагляді за виконанням встановлених процедур. Згідно зі ст. 126 Договору про функціонування Європейського Союзу, країни-члени повинні уникати надмірного бюджетного дефіциту. Єврокомісія проводить моніторинг розвитку бюджетної ситуації та розміру державного боргу в країнах-членах.

Регламентом Ради № 1177/2011 встановлено, що перевищення дефіцитом бюджету загального уряду контрольного значення визнається винятковим лише тоді, коли воно є наслідком надзвичайної події, яка перебуває поза контролем країни-члена, або різкого економічного спаду. Також цим документом запроваджено новий контрольний показник щодо скорочення валового боргу загального уряду. Відтепер валовий суверенний борг країн зони євро, де він перевищує 60% ВВП, зменшується достатньою мірою та в задовільному темпі наближається до контрольного значення лише в разі його скорочення щороку на $1/20$ порівняно із середнім показником за три попередніх роки. Крім того, встановлено штрафні санкції за невиконання зазначених вимог (постійний компонент санкцій становить $0,2\%$ ВВП, величина змінної складової залежить від стану виконання бюджету загального уряду) [10, с. 35, 39].

З метою посилення інтеграції в економічній і фінансовій сферах 2 березня 2012 р. 25 країн — членів ЄС уклали Договір про стабільність, координацію й управління Економічним і монетарним союзом (далі — Договір) [11]. Новий фінансовий пакт не підписали лише дві країни — Великобританія та Чехія. Згідно з ним структурний дефіцит загального уряду країни не повинен перевищувати $0,5\%$ ВВП у ринкових цінах. Зазначена норма щодо максимального рівня структурного бюджетного дефіциту має бути внесена до

національного законодавства країн-членів (у першу чергу, відповідні зміни слід внести до конституції).

Договором передбачено створення централізованого коригувального механізму, котрий буде автоматично включатися в разі перевищення встановленої межі 0,5 % ВВП для структурного дефіциту. Контрольний показник для валового державного боргу збережено на рівні 60 % ВВП. Якщо він істотно менший за 60 % і ризики порушення довгострокової стійкості публічних фінансів є низькими, країна може зафіксувати в рамках середньострокових бюджетних цілей структурний дефіцит на рівні 1 % ВВП у ринкових цінах (ст. 3.1 Договору).

Також запроваджено процедури координації випуску державних боргових зобов'язань. Сторони Договору повинні повідомляти про свої плани запозичення на ринку капіталу Раду ЄС та Єврокомісію для поліпшення планування національних суверенних запозичень.

Європейський суд здобув право накладати штрафні санкції на країни ЄС у разі порушення ними встановлених названим фіскальним пактом критеріїв. Відповідно до ст. 260 Договору про функціонування Європейського Союзу, звернення до суду готує Єврокомісія. Розмір штрафних санкцій не може перевищувати 0,1 % ВВП країни, котра порушила встановлені контрольні показники. Якщо країна-порушник входить до зони євро, отримані кошти спрямовуються в Європейський стабілізаційний механізм (*European Stability Mechanism*). У разі застосування штрафних санкцій до інших держав ЄС отримані кошти скеровуються до загального бюджету Європейського Союзу (ст. 8.2 Договору). Починаючи з 1 березня 2013 р., фінансова допомога в рамках Європейського стабілізаційного механізму надається за умови ратифікації Договору й транспозиції норм цього фіскального пакту в національне законодавство.

Утім, зазначені заходи виявилися недостатніми для забезпечення зростання країн ЄС на глобальному й національному рівнях: уповільнення його темпів та нестабільність у економічній і соціальній сферах зберігаються, що негативно позначається на міжнародних ринках. Наслідком цього стало погіршення умов зовнішньої торгівлі та доступу України до ринків капіталів. Зросли ризики погіршення її зовнішньоторговельного балансу — збільшення імпорту та відставання експорту товарів і послуг. Зокрема, спостерігалось:

- зменшення попиту на товари вітчизняного експорту через низькі темпи відновлення економіки в зарубіжних країнах та посилення конкурентної боротьби на світових ринках;
- утримання високих цін на енергоносії для України;
- підвищення валютних ризиків за умов нестабільності розвитку світових фінансових ринків;
- погіршення умов залучення капіталу із зарубіжних фінансових ринків.

З огляду на зазначене програма вдосконалення управління державними фінансами України має враховувати цілу низку зовнішніх і внутрішніх викликів, які негативно впливають на їх розвиток.

Національним планом дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010—2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” передбачено конкретні заходи з удосконалення управління державними фінансами (прийняття Закону про державне стратегічне планування; затвердження Порядку розроблення й виконання планів діяльності міністерств — головних розпорядників коштів державного бюджету на плановий та наступні за плановим два бюджетних періоди; удосконалення державних цільових програм; розроблення законопроектів про державну допомогу суб’єктам господарювання з урахуванням вимог ЄС і СОТ, про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо встановлення граничних обсягів надання кредитів під державні гарантії; удосконалення системи управління державним боргом; запровадження програмно-цільового методу бюджетування на рівні місцевих бюджетів).

Для виконання вказаних завдань необхідно створити належну систему управління державними фінансами, здатну не тільки розв’язувати проблеми, які виникають в ході їх розвитку, а й обмежувати можливі негативні виклики — як внутрішні, так і зовнішні. Для цього потрібно активізувати запровадження інноваційних механізмів, спрямованих на розширення ресурсної бази сектору державних фінансів, забезпечення його стабілізації та стійкості в період проведення реформ.

Питанням поліпшення управління державними фінансами приділяється велика увага [12—14]. Зокрема, в Концепції розвитку системи управління державними фінансами наголошено на важливості подальшого підвищення ефективності системи управління державними фінансами. Концепція визначає напрями розвитку системи управління державними фінансами для підвищення ефективності її функціонування через удосконалення нормативно-правового регулювання комплексу її складових та поглиблення координації діяльності органів влади, що проводять державну політику в цій сфері. До її найважливіших положень віднесено: запровадження дієвого механізму управління бюджетним процесом, зокрема щодо державного боргу як складової частини системи управління державними фінансами; визначення стратегічних цілей розвитку держави з урахуванням можливостей бюджету в середньостроковій перспективі; забезпечення прозорості, передбачуваності й послідовності бюджетної політики шляхом:

- 1) подальшого розвитку програмно-цільового методу в бюджетному процесі;
- 2) удосконалення системи стратегічного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів;

3) проведення моніторингу імплементації нормативно-правових актів у сфері державного внутрішнього фінансового контролю.

Особливу увагу приділено реформуванню сфери державних закупівель та її вдосконаленню, насамперед у напрямі підвищення дієвості механізму закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти, шляхом забезпечення належної прозорості та унеможливлення проявів дискримінації під час проведення процедур закупівель; забезпеченню оптимального й ефективного використання державних коштів; посиленню контролю квазіфіскальних операцій, що дасть змогу мінімізувати ризики в частині розрахунку доходів державного бюджету. Великого значення набуває спрощення доступу громадськості до інформації з питань бюджету шляхом підвищення інституціональної спроможності державних органів.

Із метою поліпшення управління державними фінансами прийнято Стратегію розвитку системи управління державними фінансами [15]. До її основних напрямів належать:

- державна податкова політика;
- середньострокове бюджетне прогнозування та планування, програмно-цільовий метод, стратегічне планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів;
- управління ліквідністю державних фінансів і державним боргом;
- квазіфіскальні операції;
- система бухгалтерського обліку в державному секторі;
- система державних закупівель;
- державні інвестиції;
- державний внутрішній фінансовий контроль;
- належний зовнішній фінансовий контроль;
- протидія корупції у сфері державних фінансів;
- доступ громадськості до інформації з питань бюджету та державних фінансів.

У ході реалізації Стратегії передбачено досягти таких результатів:

1) створення системи державних фінансів, орієнтованої на прискорення економічного зростання, розвиток реального сектору та реалізацію соціальних програм;

2) підвищення стійкості державних фінансів та забезпечення стабільного фінансового розвитку України;

3) створення належних умов для збільшення кількості робочих місць;

4) поліпшення стратегічного планування розвитку державних фінансів (із урахуванням фінансової діяльності органів загального державного управління та державних корпорацій);

5) удосконалення нормативно-правових актів, що регламентують порядок проведення фінансових операцій у рамках сектору державних фінансів

(стосовно державного стратегічного планування, посилення взаємозв'язку між стратегічним і бюджетним плануванням);

6) забезпечення ефективного використання програмно-цільового методу в плануванні розвитку СЗДУ;

7) застосування середньострокового бюджетного планування, спрямованого на підвищення результативності проведення фінансових операцій у рамках державних фінансів;

8) підвищення ефективності державних видатків (у рамках СЗДУ) та витрат державних корпорацій;

9) реалізація середньо- й довгострокової стратегії управління державними борговими зобов'язаннями, націленої на оптимізацію державного й гарантованого державою боргу та ефективніше використання залучених ресурсів із допомогою таких механізмів;

10) гармонізація системи державних закупівель згідно з рекомендаціями ЄС;

11) створення конкурентної й ефективної системи електронних закупівель товарів, робіт і послуг та системи зовнішнього аудиту процедур закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти;

12) формування ефективної й конкурентної системи надання державної допомоги суб'єктам господарювання;

13) проведення фінансових операцій СЗДУ в умовах обмеження тиску на бюджетну систему завдяки посиленню контролю квазіфіскальних операцій;

14) зміцнення фінансової дисципліни в рамках СЗДУ та державних корпорацій;

15) використання дієвішої системи державного внутрішнього фінансового контролю: забезпечення оперативного реагування на факти (або загрозу їх появи) неефективного використання державних фінансів та допущення фінансових порушень; застосування поліпшених нормативно-правових актів із питань функціонування служб внутрішнього аудиту в бюджетних установах;

16) використання засобів фінансового моніторингу у сфері державних фінансів;

17) здійснення моніторингу та контролю надання державної допомоги суб'єктам господарювання;

18) удосконалення законодавства з питань державних закупівель, розширення доступу вітчизняних постачальників до європейських ринків шляхом забезпечення надання взаємного доступу до ринків державних закупівель постачальниками України та ЄС; використання нових форм державних закупівель;

19) істотне підвищення прозорості операцій у рамках державних фінансів та створення належних умов для здійснення громадського контролю забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації з питань розвитку державних фінансів;

20) досягнення помітних позитивних зрушень у запобіганні корупції у сфері проведення операцій із державними фінансовими активами з урахуванням вимог Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011—2015 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28.11.2011 № 1240.

Запровадження інноваційних підходів до управління державними фінансами великою мірою сприяло досягненню позитивних результатів виконання зведеного бюджету України в першому півріччі поточного року, незважаючи на уповільнення темпів економічного зростання.

За такої економічної ситуації досягнуто позитивних результатів у формуванні як доходів, так і видатків зведеного бюджету. Зокрема, дохідна частина збільшилася на 1,1 %, при цьому доходи примножилися практично за кожним показником.

Також спостерігалось збільшення всіх показників видаткової частини, крім витрат на оборону. Найвищими темпами зростали видатки на охорону навколишнього природного середовища, соціальний захист і соціальне забезпечення, житлово-комунальне господарство. Збільшилися обсяги фінансування освіти, витрати на духовний і фізичний розвиток, охорону здоров'я, економічну діяльність.

Урядом і Міністерством фінансів України вживаються заходи для запобігання негативному впливу ризиків розвитку державних фінансів. Зокрема, протягом 2010—2012 рр. прийнято низку програмних документів: постанову Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов’язаними з управлінням державним (місцевим) боргом” від 01.09.2012 № 815 [14]; накази Міністерства фінансів України “Про затвердження Положення про управління ризиками, пов’язаними з державним боргом” від 16.06.2010 № 461 [16] і “Про затвердження Програми управління державним боргом на 2013 рік” від 21.02.2013 № 277 [17] та ін. [18; 19].

Із метою стимулювання розвитку національного господарства передбачається розширити застосування фінансових інструментів, до яких належать державні гарантії. При цьому варто враховувати, що цей інструмент має бути істотно оновлений та націлений на використання ресурсу виключно на поворотній основі. Крім того, однією з вимог є економне використання бюджетних ресурсів. Зокрема, передбачено переорієнтацію проектів розвитку на реалізацію поставлених державою цілей. Основними критеріями відбору проектів із використанням державних гарантій є досягнення їх самоокупності та зменшення навантаження на державний бюджет. Такі новації нададуть можливість знизити навантаження на державний і місцеві бюджети, збільшити ресурсну базу бюджетної системи, поліпшити фінансове забезпечення програм імпортозаміщення та сприятимуть розв’язанню соціальних проблем.

Для підвищення ефективності надання й використання державних гарантій буде значно змінено порядок відбору проектів розвитку. На першому етапі вони розглядатимуться й рекомендуватимуться до впровадження головними розпорядниками бюджетних коштів; на другому — проходитимуть експертизу в банках, залучених до їх реалізації, адже ці інститути мають достатній потенціал для проведення якісної оцінки техніко-економічного обґрунтування кожного проекту. Третій етап — розгляд у Міністерстві фінансів України та на засіданні робочої групи, створеної при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України. І нарешті, четвертий — затвердження Кабінетом Міністрів України.

Удосконалення управління державними фінансами передбачає також проведення податкової політики, спрямованої не тільки на формування достатнього ресурсу державних фінансів, а й на посилення регульовальної й стимулюючої функцій оподаткування. З набранням чинності Податковим кодексом України розпочалася масштабна податкова реформа, орієнтована як на створення як сприятливого податкового середовища для розвитку бізнесу, так і надійного фінансового підґрунтя функціонування держави. Завдяки цій реформі забезпечено умови для стимулювання ділової активності та інвестиційної діяльності за рахунок зменшення податкового навантаження на всіх суб'єктів господарювання та запровадження обґрунтованіших нормативів амортизаційних відрахувань.

Дедалі більшого значення набувають питання впровадження інновацій в управлінні формуванням і використанням бюджетних ресурсів. У сучасних умовах доцільно застосовувати нові, прогресивніші методи на всіх рівнях бюджетної системи. До них належить і програмно-цільовий метод формування й виконання бюджету, що націлений на досягнення конкретних запланованих результатів. Передбачено, що в ході реформування державних фінансів його буде запроваджено на рівні не лише державного, а й місцевих бюджетів.

Президент України В. Ф. Янукович у вступному слові на розширеному засіданні Кабінету Міністрів України 27 лютого 2013 р. підкреслив, що “попри жорсткі бюджетні обмеження, за останні роки ми реалізували низку важливих ініціатив, спрямованих на підвищення соціальних стандартів для найменш захищених категорій громадян” [20].

Загалом на соціальний захист громадян у 2013 р. буде надано майже 370 млрд грн, що становить 25 % ВВП. Пріоритетами бюджетної політики держави залишаються збільшення соціальних гарантій та поліпшення соціальної підтримки населення. Цьогорічним бюджетом передбачено підвищення соціальних стандартів, а також визначено обсяги ресурсів для їх належного фінансування.

Разом із тим системи соціального захисту та надання соціальних послуг потребують модернізації, до найважливіших напрямів якої належать:

- стандартизація системи надання соціальних послуг за їх видами, а також категоріями отримувачів із урахуванням критеріїв відбору клієнтів, дотриманням принципів адресності, доступності та якості послуг;

- забезпечення умов для розвитку конкуренції державних і комунальних установ із недержавними;

- підвищення ефективності механізмів забезпечення адресності соціальних послуг;

- поступовий перехід від кошторисного фінансування постачальників соціальних послуг до замовлення таких послуг за принципом їх купівлі.

Особливу роль у вдосконаленні управління державними фінансами відіграє оптимізація обсягів та поліпшення структури державного боргу. Порівняно з попередніми періодами темпи його приросту знизилися. У 2013 р. управління державними борговими зобов'язаннями орієнтоване на зменшення частки зовнішньої заборгованості (у загальній сумі державного боргу).

Протягом 2013 р. триватиме політика жорсткої фінансової дисципліни, що спрямована на обмеження зростання бюджетного дефіциту. Реалізуються заходи зі стримування темпів нарощення державних боргових зобов'язань.

Для забезпечення більшої прозорості державних фінансів потрібно підвищити транспарентність видатків бюджету; посилити нагляд за фінансовими ризиками, пов'язаними з діяльністю державних підприємств, установ і організацій.

Якісно новий рівень управління в бюджетній системі передбачає прозорість, довіру населення до влади за рахунок кращого розуміння дій останньої, що створює передумови для суспільної злагоди; поліпшення взаємодії держави та органів місцевого самоврядування з громадськістю; швидке реагування на зміни у фінансовій сфері завдяки прогнозуванню результатів прийняття рішень. Зазначене сприятиме формуванню громадянського суспільства та поліпшенню іміджу України на міжнародній арені.

Для вдосконалення управління державними фінансами Міністерство фінансів України вживає заходів із активнішого використання програмно-цільового методу в бюджетному процесі, фінансової консолідації (за умов обмеження її можливих негативних впливів), забезпечення стійкості державних фінансів, запровадження середньострокового бюджетного планування, продовження реформування системи бухгалтерського обліку, внутрішнього й зовнішнього аудиту в державному секторі, підвищення прозорості та відкритості бюджетного процесу.

Список використаних джерел

1. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013—2014 роки : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 № 187 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246247059.

2. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : програма економічних реформ на 2010—2014 роки / Комітет з екон. реформ при Президентові України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1/pdf.
3. Economic Outlook. — 2013. — No. 93, June [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=EO93_INTERNET.
4. Eurostat Newsrelease. — 2013. — No. 130/2013, September 4 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-04092013-BP/EN/2-04092013-BP-EN.PDF
5. Alert Mechanism Report / European Commission. — Brussels, 2012. — 21 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/documents/alert_mechanism_report_2012_en.pdf.
6. Alert Mechanism Report / European Commission. — Brussels, 2013. — 26 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/amreport2013_en.pdf.
7. Fiscal Sustainability Report 2012 / European Commission. — Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2012. — VI, 204 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-8_en.pdf.
8. Криворотов Д. Критерии оценки системной нестабильности в финансовой сфере / Д. Криворотов // Банкаўскі веснік. — 2011. — № 2. — С. 19—25.
9. Regulation (EU) No. 1175/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 amending Council Regulation (EC) No. 1466/97 on the Strengthening of the Surveillance of Budgetary Positions and Surveillance and Coordination of Economic Policies // Official Journal of the European Union. L 306. — 2011. — November 23. — P. 12—24.
10. Council Regulation (EU) No. 1177/2011 of 8 November 2011 amending Regulation (EC) No. 1467/97 on Speeding up and Clarifying the Implementation of the Strengthening Excessive Deficit Procedures // Official Journal of the European Union. L 306. — 2011. — November 23. — P. 33—40.
11. Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. — Brussels, 2012. — 24 p. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.eurozone.europa.eu/euro-area/topics/treaty-on-stability,-coordination-and-governance-\(tscg\)](http://www.eurozone.europa.eu/euro-area/topics/treaty-on-stability,-coordination-and-governance-(tscg)).
12. Про схвалення Концепції розвитку системи управління державними фінансами : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.09.2012 № 633-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/633-2012-p>.
13. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2012—2014 роки : постановою Кабінету Міністрів України від 10.05.2012 № 607 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/607-2012-p>.
14. Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом : постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 815 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/815-2012-p>.
15. Стратегія розвитку системи управління державними фінансами : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246565050.
16. Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом : наказ Міністерства фінансів України від 16.06.2010 № 461 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF10108.html.

17. Про затвердження Програми управління державним боргом на 2013 рік : наказ Міністерства фінансів України від 21.02.2013 № 277 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13014.html.

18. Про затвердження переліку квазіфіскальних операцій і органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 692-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/692-2012-p>.

19. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 № 569-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p>.

20. Вступне слово Президента України В. Ф. Януковича на розширеному засіданні Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/26983.html>.